

crkva u svijetu

RAZGOVORI

RASKRŠĆA »GOLE VJERE«

(Henri Fesquet, *La foi toute nue*, Grasset, Paris, 1972)

Domagoj Šubić

Kao što se jedinstvenost ljudskog bića pokušavala, a još se i danas pokušava dijeliti između »razuma i srca«, tako se tijekom vremena i duhovna stvarnost oslanjala sad na misaono-racionalne razloge, sad opet na osjećajno-emotivne momente, pa se i vjera koji put u tom smislu jednom više temeljila na objektivnim postavkama i povijesnim činjenicama, drugi put, naprotiv, na osobnom doživljaju i subjektivnom pristupu, na prihvaćanju »gole vjere«.

Znamo da se katolička misao izravno opirala racionalizmu i njegovim metodama, a isto tako znamo da se je još izravnije sukobljavala s fideizmom i pukim svođenjem vjere na sami osjećaj. Kao da se u pojedinim razdobljima tražio onaj »sretniji put« i poštovala »mjera« u utvrđivanju cjelovitoga čovjeka u religiji.

No valja priznati da je bilo vrijeme kada se katolička misao izravno vezala uz »sveobuhvatni« ratio, kad je, naime, smatrala da je ljudskom razumu sve dostupno, kad gotovo nije smjelo biti tajne, kad se sve pokušalo odrediti, svoditi i svesti na sigurne ljudske filksne izričaje.

Iako je davno iza nas ostalo to vrijeme apsolutnog racionalnog domišljanja i povijesnog normiranja vječnih tajna u krhke formule ljudskoga iskaza, ljuti na ta davna vremena, kojima Crkva još uvijek, smatraju, plaća svoj danak, ustaju danas pobornici »čiste vjere« i prelaze na žalost u drugu skrajnost. Oni, naime, samouvjerljivo prebacuju svu problematiku na subjektivističko-emotivni red te vide rješenje starih problema i budućnost vjere u emotivno-voljnoj komponenti ljudskog bića ili, štoviše, u osjećajnom doživljavanju i intuitivnom prihvaćanju vjere.

Jedan primjer takva vehementna i samouvjerljiva obračunavanja s religijom, s onim općenito i objektivno dostupnim — na račun »gole vjere« — jest i ova u podnaslovu navedena Fesquetova knjiga koja upravo nosi

naslov *Potpuno gola vjera*. Zbog činjenice da to nije jedina knjiga takve vrste, osvnut ćemo se, makar neizravno, na takav način pristupanja religiji i vjeri, koji ponovno, očito, ne računa na cjelovitost ljudskoga bića.

Henri Fesquet, katolički novinar, pisac niza izazovnih djela kao na primjer *Katolicizam religija sutrašnjice*, *Tri goruća pitanja u Rimu*, *Je li se Rim obratio?*, *Crkva u stanju smrtnoga grijeha* itd., izdao je prošle godine u istom duhu i stilu spomenutu knjigu *Potpuno gola vjera*. Dosljedan svojem stajalištu, autor se na mahove nemilosrdno obara na stare grijehe i propuste Crkve do te mjere da se čovjek koji put pita: Pa vjeruje li taj kršćanin u išta što je jučer bilo svim kršćanima sveto? Podvlačeći odmah u *Uvodu* toliko puta u ovo naše doba ponovljene stvari, kao na primjer da se danas »ruši stara slika« o Bogu, da se Crkva sporo reformira, da se mladost udaljuje od vjere... — autor u stvari oštro kritizira držanje hijerarhije i crkvenih institucija, posebno pak Biskupsku sinodu u Rimu 1971. godine.

Bitna misao, međutim, koju bi Fesquet htio priopćiti čitateljima u ovoj knjizi kreće se direktno na pravcu religija-vjera. Autor, naime, dijeli vjeru od religije, opredjeljuje se za vjeru, a odbacuje religiju i njezin institucionalizam. Prema Fesquetu kršćanstvo i nije religija, kršćanstvo je (samo) vjera. On za to navodi i neke svoje razloge i tumačenja. Dok religije, kaže on, »vežu« čovjeka s »onim višim«, kršćanstvo je u stvari »provala Boga u povijest«. Kršćanstvo k tome, tvrdi autor, nije moralno usavršavanje nego duhovni život. Ono polaže na duh i nutrinu, a ne na legalizam i vanjštinu. Da bi sveo kršćanstvo na »golu vjeru«, Fesquet tvrdi da je Knjst relativizirao i sam kult i obrede. Njemu je, kaže pisac, bitna čistoća srea.

Nema sumnje da u nekim pitanjima do neke mjere Fesquet ima pravo u svom tumačenju kršćanstva, ali njegova tvrdnja i obrazlaganje da je kršćanstvo samo vjera, a ne religija sa svojim vidljivim religiozno-društvenim temeljenjem u povijesti i društvu nemaju svoje opravdanje ni u Evanđelju ni u Predaji; još manje u povijesti Crkve.

Slijedeći svoje postavke da je kršćanstvo u biti vjera ili, točnije, vjera, ufanje i ljubav, autor s pravom upozorava da kršćanstvo nije samo prihvaćanje određenog Creda. Vjera, kaže on, transcendiraju ekspresiju, sustave i teologiju. Pogrešno ju je izjednačiti, zaključuje ispravno, s kodeksom, s moralnim zakonom, s filozofijom. Vjera je, dodaje, kao i ljubav; ne može se nikada potpuno izreći.

Ti Fesquetovi zaključci i upozorenja, ispravni su. Međutim, kad ih promatramo u sklopu cjelokupnog Fesquetova shvaćanja, u njegovoj izravnoj tendenciji da opovrgne svaku vrijednost normiranja i religioznog kodificiranja, onda poprimaju prizvuk jednodimenzionalnosti.

Osvrćući se na suvremeni ateizam, Fesquet, pozivajući se na de Lubaca i sv. Augustina, smatra odviše formalnom diobu na teiste i ateiste. Vjera i nevjera, naglašava on, mješaju se u istim ljudima. Dosljedan svojem stajalištu da voljni faktor, zapravo emotivno-volitivni, ima glavnu ulogu pri izboru vjere ili nevjere, autor zaključuje: »Vjera i nevjera nisu čisti proizvodi osobnih iskustava... One su u cjelini slobodne opcije, dva suprotna oblika Creda« (78).

Govoreći o Bogu, dosljedan svojem izlaganju, autor ističe u prvom redu vjeru. U tom se smislu opredjeljuje za Boga vjere, Boga Biblije i životnog iskustva; ne daje, naprotiv, nikakve važnosti razumskim putovima pri otkrivanju i prihvaćanju Boga. Zato bacuje teodicejske metode i pozivanje na filozofskog Boga, t. j. Boga kao apsoluta, nužno biće ili prvi uzrok.

Makar je naš autor s tim svojim tumačenjem i gledanjem bliži današnjem mentalitetu i u religioznom smislu na ispravnom putu, moglo bi se ipak zamjeriti i njemu i današnjim čestim isticanjima da nam više nije potreban misaoni, racionalni pristup religioznim pitanjima. Čini se da padamo u istu pogrešku u koju su zapadali raniji fideisti. Makar naša teodicejska obrazlaganja, kako danas tvrde, ne mogu ljude uvjeriti i dovesti k vjeri, ne bi ih se, mislim, trebalo odreći, zbog njihova konzistentnog polazišta i zaključivanja, koji se u svako doba mogu uvjerljivo suprotstaviti svakom razumskom nijekanju Boga.

Konačno, Fesquet zalazi i u neka egzegetska pitanja. Iako ne odbacuje izravno čudesa, on ih u stvari ne vidi u vjeri i Evanđelju. »Nijedno čudo«, tvrdi on s punim uvjerenjem, »nije konstitutivni dio kršćanske vjere« (106). U tom smislu on je sklon baciti sva biblijska čudesa i znakove — sve do biološke nepovredivosti Marijina djevičanstva. Na Kristovo uskrsnuće — koje u stvari prihvaća kao predmet vjere — ne gleda kao na čudo, nego kao na tajnu. Pozivajući se pri tome na poznata djela J. Steinmenna, J. Guittona i Léon-Dufoura, autor zaključuje: »Isusovo je uskrsnuće stvarnost natpovijesnog reda« (113). Na taj način on prihvaća činjenicu uskrsnuća a da ne priznaje povijesnost pojedinih zgoda o kojima evanđelisti pripovijedaju.

Ne želimo ovdje ulaziti u pojedinosti niti se izravno suprotstaviti današnjim tumačenjima pojedinih biblijskih stavaka. Shvaćamo naime, da se u svakoj poruci može razlikovati »sadržaj« i izričaj, signifié i signifiant, kako bi rekao stari de Saussure. Tako se, naravno, i u Bibliji može distingvirati. Važno je, složiti ćemo se i u tome, da se prihvati sadržaj, da se on ne zaniječe. Međutim, ipak ćemo dodati, nije nam svejedno je li i koliko je istinita cijela stvar, to jest koliko izričaj ili, da upotrebimo lingvistički termin, signifiant ispravno prenosi »sadržaj«, stvarnu poruku. S tog stajališta, očito, nije svejedno je li i sam izričaj ili, u širem smislu, određeni način pripočavanja autentičan ili nije. U tom svjetlu svi evanđeoski znaci i čudesa poprimaju važno značenje i ulogu u vjeri.

U Fesquetovoj se knjizi mižu još neka poglavlja, tako redom: *Nada i revolucija*, *Ljubav i erotika*, *Molitva*, *Crkva*. Autor prihvaća teologiju revolucije, ističući ispravno da kršćani ne smiju bježati sa zemlje. Socijalni je momenat vrlo važan u kršćanstvu; i Krist će nas suditi prema onome: Bio sam gladan i nahranili ste me; bio sam... — Što se tiče ljubavi i erotike, pisac se uglavnom zalaže za reviziju kršćanskog morala na tom području. Molitvi priznaje njezinu vjersku i uopće psihološku ulogu u ljudskom životu. Govoreći na kraju posebno o Crkvi, autor potvrđuje prije spomenutu misao da Crkva ima svojih pogrešaka, ali i zasluga. Ne zaboravlja naglasiti da Crkva nije samo hijerarhija, nego čitav Božji narod, zajednica u hodu. U tom smislu napominje da se i

papa danas sve više pretvara u koordinatora, a prestaje biti monarh. Na koncu, u *Zaključku*, Fesquet potvrđuje svoju početnu misao: Ako se danas religija rastaće, kaže on, da bi oživjela vjera u Boga Isusa Krista, onda to nije kraj kršćanstva, nego kraj nekih iluzija (125).

Premda u ovoj knjizi, možemo općenito kazati, ima vrlo kritičkih ali ispravnih zapažanja, općepoznatih upozorenja i prijedloga, koje valja pozdraviti, način izlaganja i pristup pojedinim pitanjima odviše je revoltan i subjektivan. Čitavu djelu nedostaje ispravna objektivno-povijesna podloga vrednovanja. Autor polazi sa svojih subjektivnih pozicija pri ocjeni uloge Crkve i teoloških tumačenja i formulacija. Osnovna je pogreška, čini se, u njegovu traženju »čistih računa« u vjeri. Kao što se nekoć pokušavalo sve razumski odrediti i moralno kodificirati, tako on sada pokušava sve svesti na subjektivno shvaćanje i prihvaćanje »gole vjere«.

Metoda negiranja i »razbaštinjavanja« kršćanstva, koliko god se činila kritičkom i radikalnom u pogledu obnove, ona je u biti rušilačka, stoga je neprihvatljiva. Ona se ne zna i konačno ne može zaustaviti na pojedinim pitanjima; s pojedinostima ona nužno ruši cjelinu. Kršćani, međutim, ne mogu biti »razbaštinjeni«. Kršćanstvo je povijesna stvarnost, a ne časovita moda. Njegova budućnost ne može »lebdjeti« u našim subjektivnim tumačenjima i shvaćanjima, ona mora izrasti iz kršćanske prošlosti. Vjera je, uostalom, koliko god bila subjektivna bitno označena prema svojoj pripadnosti određenoj religiji. Drugim riječima, nemoguće je praktično dijeliti vjeru od religije i razdvajati subjektivne od objektivnih religioznih korelativa.

Vjeru, konačno, nije potrebno tražiti u određenom nazoru ili u nekoj filozofiji. Ali isto tako nije ispravno svoditi vjeru na niz subjektivnih doživljaja. Vjera se, naime, spoznaje i vjeruje, uči i doživljava. Čitavo iskustvo života (u kojemu svakako i umska spoznaja igra važnu ulogu) životna je podloga vjere. Isključiti razumsku spoznaju i njezine domašaje iz religioznog područja jednako je opasno — zapravo još opasnije — negoli je to kad se isključi subjektivno-emocionalna strana religioznog iskustva.

Poput složenih akcija i reakcija u ljudskom biću tako su složeni i putovi religioznog iskustva. I koliko je netko složeniji i u svojim reakcijama izražajniiji toliko su i njegovi putovi otkrivanja i prihvaćanja religijskog sadržaja subjektivniji. U tom smislu valja prihvatiti i poštovati široki spektar religioznih svjedočenja kao autentična iskustva religioznog fenomena, ali se zbog tih često subjektivnih iskustava i doživljavanja religiozne stvarnosti ne smiju poricati i omalovažavati povijesno-objektivni kriteriji i razumski domašaji religioznog sadržaja.

Kao što je jednostrano bilo shvaćanje vjere samo kao objektivne činjenice, samo kao skupa istina ili propisa, to jest kad se ona promatra kao nešto što je izvan zajednice vjernika, što vjernik mora naučiti, bez obzira na njegovo prihvaćanje, doraslost i iskustvo — tako je isto jednostrano svoditi vjeru kao takvu, konkretno kršćansku vjeru, samo na osobno shvaćanje i doživljavanje (ili iskustvo), t. j. poistovjetiti je s osobnim subjektivnim stajalištima.